

8. Михайлов С.М. История дизайна : [учеб. для вузов] : в 2 т. / С.М. Михайлов. – Т. 2: Дизайн индустриального и постиндустриального общества. – М. : Союз дизайнеров России, 2004. – 396 с.

9. Симоненко Т.В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів : [монографія] / Т.В. Симоненко. – Черкаси, 2006. – 328 с.

10. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : [монографія] / Ю.М. Рашкевич. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 168 с.

11. Тоцька Н.І. Методика роботи викладачів вищого технічного навчального закладу над українським професійним мовленням студентів / Н.І. Тоцька // Дивослово. – 2003. – № 1. – С. 62–65.

УДК 378.147

ДІЯЛЬНІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Шмир М.Ф., к. пед. н.,
доцент кафедри іноземної філології

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка

У статті дається обґрунтування діяльній компетентності як основи формування професійної мобільності фахівця. Окреслюються складові компоненти діяльній компетентності. Професійна мобільність передбачає здатність фахівця швидко опанувати нові умови праці, засвоювати нове в конкретній ситуації. Підкреслюється, що професійно мобільна особистість зможе вдосконалюватися в професійній діяльності, проявляти знання, вміння та навички для саморозвитку, розвивати творчі здібності, креативність, змінювати сферу професійної діяльності. Професійна мобільність сприяє підготовці до швидкозмінних умов життя і самореалізації відповідно до світових стандартів.

Ключові слова: діяльній компетентність, професійна мобільність, конкурентоспроможність, особистість.

В статье рассматривается деятельность компетентность как залог формирования профессиональной мобильности специалиста. Раскрывается значение составных компонентов деятельности компетентности. Отмечается, что профессиональная мобильность предусматривается способность специалиста быстро овладевать новыми условиями работ и усваивать новое в конкретной ситуации. Подчеркивается, что профессионально мобильная личность сможет совершенствоваться в профессиональной деятельности, развивать творческие способности, креативность, изменять сферу профессиональной деятельности. Профессиональная мобильность способствует подготовке к быстро изменяемым условиям жизни и самореализации в соответствии с мировыми стандартами.

Ключевые слова: деятельность компетентность, профессиональная мобильность, конкурентоспособность, личность.

Shmyr M.F. ACTIVITY COMPETENCE – THE BASIS OF FORMATION OF PROFESSIONAL MOBILITY OF FOREIGN LANGUAGE TEACHER

The article explains the rationale for the activity-based competence as the basis of formation of professional mobility of a specialist. There are traced components of activity-based competence. Professional mobility refers to the ability of the expert to master new conditions, to learn in a particular situation quickly. It is emphasized that mobile professional person will be able to improve in professional activities to demonstrate knowledge and skills for self-development, to develop creative abilities, creativity, change the sphere of professional activity. Professional mobility contributes to the preparation to the rapidly-changing conditions of life and self-realization in accordance with international standards.

Key words: activity competence, professional mobility, competitiveness, personality.

Постановка проблеми. Однією з особливостей інтерпретації освіти в європейську систему вищої освіти є формування конкурентоспроможності фахівців. Ведучими показниками якості професійної освіти є професійна мобільність і адаптованість особистості до умов динамічно мінливого середовища.

В умовах сьогодення, з одного боку, молодь більш мобільна, відкрита, готова до

змін, а з іншого, випускникам вищих навчальних закладів інколи не вистачає відповідного професійного досвіду, щоб на рівні з іншими претендентами боротися за ту чи іншу посаду. Вони не володіють достатньою інформацією про сучасний ринок праці, тенденції його розвитку. Тому втрачається можливість професійного зростання. У такому випадку, як ніколи, актуальною

стає проблема формування професійної мобільності майбутніх фахівців.

Активний розвиток громадянського суспільства підвищує роль особистості в організації власного життя та виборі форм професійного самовираження. Професійний шлях людини має певні етапи, що детерміновані певними суб'єктивними та об'єктивними чинниками, які найбільшою мірою впливають на його різноманітні варіанти. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується якісними зрушеннями в сприйнятті людиною свого професійного шляху. Внаслідок цього виникає необхідність адаптації особистості до нових умов. Отже, актуальною стає проблема формування професійної мобільності майбутніх фахівців.

Аналіз наукового дослідження. У вітчизняній педагогічній науці значна увага приділяється професійній компетентності фахівців, що досліджується В. Андрушенком, С. Батиківим, В. Байденком, В. Болотовим, В. Галузинським, М. Голованем, Т. Григорчук, Глузманом, Е. Зером, Ю. Зінковським, І. Зимньою, І. Зязюном, А. Кузьміною, О. Пометун, В. Сериковим, Ю. Татуром, А. Хуторським, В. Шадриковим та ін.

Суттєвою є думка дослідниці Л. Митиної, яка вважає, що мета освіти полягає в підготовці конкурентно-спроможної особистості, яка орієнтована на постійне самовдосконалення та здатна витримувати відбір на ринку праці [4, с. 36–43]. Автор зазначає, що в реальних ринкових умовах, що можливо лише за умови професійного та особистісного самовизначення, самобутності та здійснення неперервної освіти впродовж життя, сформованої потреби в подальшому розвитку, яка розкривається за допомогою таких якостей, як завбачливість, самодостатність, оптимізм, енергійність, наполегливість та рішучість, зорієнтованість на результат, ретельність та ін.

Ми розділяємо думку науковця і вважаємо, що саме професійна мобільність є тим ефективним чинником, що сприяє входженню особистості в професійну кар'єру та досягнення висот на її рівні.

Професор В.В. Баранов вважає, що конкурентоспроможність випускника є результатом освіти і характеризується не лише нинішньою затребуваністю і працевлаштуванням випускника, але й його мобільністю на ринку праці, успішністю професійної кар'єри в перспективі [1, с. 106].

Мета нашої статті полягає в обґрунтуванні значення діяльнійшої компетентності як основи формування професійної мобільності вчителя іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Професійна мобільність особистості – це полі-

компонентна, інтегрована, динамічна якість особистості, що забезпечує оптимальну зміну власної професійної стратегії в професійному соціумі.

Професійна мобільність особистості тісно пов'язана з життєвою позицією.

У процесі навчання у вищому навчальному закладі особистість формує свої життєві позиції. Нині людина досить часто перебуває в ситуації вибору, побудови своєї життєвої траєкторії, яка в інформаційному суспільстві є досить динамічною і може змінюватися в залежності від обставин та трансформаційних процесів як у соціумі, так і в самій особистості.

Ситуація вибору на життєвому шляху людини є тим вузловим моментом, коли і має проявлятися професійна мобільність. Оскільки життєвий шлях людини взаємопов'язаний з її професійним розвитком, то в такі кризові моменти проявляється професійна мобільність особистості, яка передбачає здатність фахівця швидко опанувати нові умови праці, засвоювати нове в конкретній ситуації.

Ми вважаємо, що недостатньо володіти лише професійною компетентністю, щоб бути фахівцем, затребуваним на ринку праці. Потрібно вміло організовувати одночасно практичні і теоретичні вимоги. Сучасний фахівець у сфері педагогічної освіти повинен бути не тільки професійним вчителем, але й особистістю, що володіє засобами пізнання себе та навколишнього світу та здатна до повноцінного професійного і особистісного самовираження та самореалізації.

З точки зору нашого дослідження потрібно відмітити, що в основі формування професійної мобільності вчителя іноземної мови лежить діяльнісна компетентність, що передбачає практичне оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності та комунікативне використання іноземної мови як у повсякденних, загальних ділових ситуаціях, так і у фахових, які поряд із навчанням іншомовного спілкування передбачають усвідомлення студентом зв'язків між власною та іноземною культурами, розвиток та активізацію між фахового мислення, формування навичок та вмінь автономного навчання, спрямованого на формування у студента особистої відповідальності за результати навчання шляхом організації навчального процесу з викладачем.

Діяльнісна компетентність є ключовою компетентністю, яка включає в себе фахову компетентність, соціокультурну, іншомовну, комунікативну, навчальну, методичну, професійно орієнтовану, міжкультурну, та інші компетентності, що формуються на її основі.

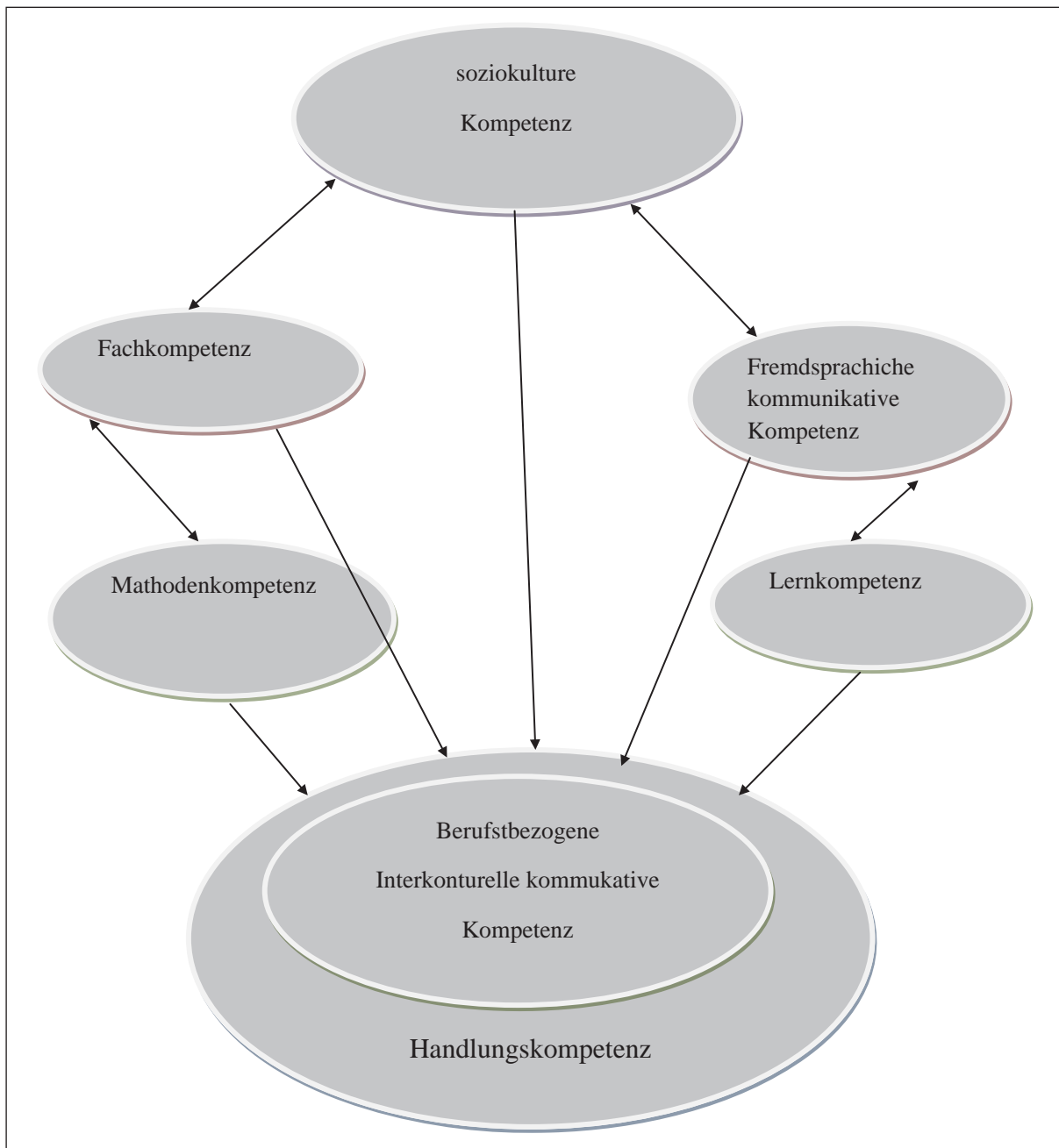
Професійно орієнтована міжкультурна комунікативна компетентність – це навички і вміння, які забезпечують кваліфіковану професійну діяльність в приватній, суспільній, професійній та освітній сферах спілкування іноземною мовою. Ця компетентність є результатом взаємодії та комплексної реалізації мети навчання, це розвиток діяльнійшої іноземної компетентності.

Іноземна комунікативна компетентність являє собою сукупність навичок, умінь та знань, яка дозволяє навчатися, працювати та спілкуватися в багатонаціональному су-

спільстві і досягати в рівноправному діалозі взаєморозуміння та взаємодії з представниками інших культур.

Розвиток іноземної комунікативної компетентності забезпечує студентам можливість:

1) вдосконалювати свої вміння в читанні, аудіюванні, говорінні та письмі для вироблення навичок роботи з інформацією текстів різних типів з будь-яких джерел на основі вже набутих знань про світ; вилучати, аналізувати і систематизувати, добирати і передавати інформацію;

Мал. 1. Модель формування професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетентності

2) на основі здобутої інформації формувати власну думку, обґрунтувати її і дати необхідні пояснення;

3) розпізнавати наміри повідомлення, які відповідають певним різновидам текстів з їх граматичними структурами, розуміти і переносити їх на адекватні ситуації.

Соціокультурну компетентність становлять вміння і готовність застосовувати сукупність соціолінгвістичних, країнознавчих та міжкультурних знань для досягнення порозуміння між особами або групами, які є представниками різних соціумів.

Формування в студентів соціокультурної компетентності супроводжується створенням атмосфери відкритості, психологічної готовності до сприйняття соціальних норм, правильної поведінки в іншому суспільстві, що підвищує інтерес студентів до ознайомлення з культурою країни, мова якої вивчається.

Це:

1) сприяє розумінню спільного і відмінного між культурами;

2) допомагає розпізнавати упередження та позбавлятися їх, сприяти толерантності, створювати основи для міжкультурних обмінів і допомагати діяти свідомо й відповідально як у власному суспільстві, так і в аспекті міжнародних зв'язків;

3) сприяє формуванню цінностей і норм поведінки, які посилюють прагнення і здатність до відповідальності за особисту діяльність, сміливість у висловлюванні власної думки.

Фахова компетентність забезпечує вміння професійно, самостійно і відповідально вирішувати стандартні завдання. Дана компетентність включає: фахові навички і знання, досвід, розуміння фахової постановки питання та між предметних зв'язків, а також вміння цілеспрямовано і бездоганно вирішувати професійні завдання і проблеми. Ця компетентність формується шляхом розвитку навичок та вмінь:

1) володіти основними вміннями на загальному професійному рівні (ведення розмови, аргументації, презентації тощо);

2) розкривати і відтворювати фаховий зміст комунікативними прийомами зі специфічним фаховим наповненням (порівняння, опис, пояснення, уточнення, обґрунтування, доказ, судження тощо).

Навчальна компетентність включає в себе вміння вчитися, використовуючи з максимальною ефективністю наявні засоби і форми навчання. До цієї компетентності належать здатність і вміння співпрацювати в процесі навчання з викладачем та іншими студентами, вміння виконувати навчальні завдання різного типу, використання набутих лінгвістичних, фонових та соціокультурних знань.

Формування навчальної компетентності відбувається завдяки розвитку вмінь і навичок:

1) насловувати різні прийоми виконання навчальних завдань у залежності від навчальної ситуації і типу завдань;

2) використовувати технічні засоби навчання;

3) брати участь в інтерактивному навчанні.

Методична компетентність включає навички та вміння оволодівати навчальними технологіями та стратегіями під час вирішення професійних завдань, а також переносити як нові знання, так і набуті стратегії на інші сфери діяльності. При цьому студент самостійно обирає, застосовує і розвиває методи мислення та прийоми роботи або стратегії розв'язання питань. Формуванню методичної компетентності сприяє розвиток умінь і навичок:

1) планувати й організовувати виконання завдань, наближених до майбутньої професійної діяльності;

2) вибирати техніку і стратегію навчання, враховуючи потенційну складність завдання;

3) здійснювати самоконтроль за розвитком власної іншомовної мовленнєвої компетентності.

Названі вище компетентності складають діяльні сну компетентність, яка є основою формування професійної мобільності вчителя іноземної мови.

Теоретичними засадами формування діяльнісної компетентності є лінгвістичні науки, предметом вивчення яких є мова, мовлення, комунікація. Мовна компетентність як складова частина діяльнісної компетентності формується на лінгвістичній основі і ґрунтується на знаннях мовних одиниць, а також умінні та досвіді їх використання в мовленні. У нашому дослідженні лінгвістичні засади діяльнісної компетентності студентів охоплюють всі рівні іноземної мови як системи; фонематичний, лексичний і фразеологічний, морфологічний, синтаксичний, стилістичний, орфографічний, пунктуаційний. Означені завдання лінгвістики необхідні студентам для розвитку їх предметної (мовної, мовленнєвої, комунікативної) і когнітивної компетентності.

Домогтися формування лінгвістичних мовленнєвих і комунікативних знань, усвідомленого застосування їх студентами в навчальних та життєвих комунікативних ситуаціях – одне з найважливіших завдань викладача.

Окреслені вище компетентності, що включає діяльнісна компетентність, є основою для формування сучасного фахівця, в даному випадку – моделі вчителя іноземної мови. Моделювання майбутнього фахівця створює

можливість для формування певного ідеалу випускника вищого навчального закладу, всебічного вивчення факторів його готовності до виконання посадових обов'язків за обраною спеціальністю та спеціалізацією, підходів до самовдосконалення впродовж життя. Модель майбутнього фахівця є результатом соціального замовлення конкретної галузі професійної діяльності, визначення цілей та вимог до змісту, обсягу і якості освітніх послуг ВНЗ. Отже, модель майбутнього фахівця використовується в моделюванні процесів його професійної підготовки.

У даному дослідженні слушною є думка В. Зінченка [3, с. 36–43] про необхідність розмежування понять «модель фахівця» та «модель випускника ВНЗ». Модель фахівця передбачає опис компетентностей фахівця в більш тривалій головній перспективі в рамках неперервної освіти на стадіях професійного самовизначення, розвитку та становлення.

Є.І. Атлянчузова [1, с. 61–66] зазначає, що модель фахівця повинна включати: цілі діяльності фахівця; функції, до виконання яких він повинен бути підготовлений; індивідуальні риси, які повинні бути сформовані як професійно важливі; нормативні умови, в яких ця діяльність повинна здійснюватись; навички прийняття рішень, що пов'язані з діяльністю; навички роботи з інформацією, яка забезпечує успішність діяльності; уяву про особистісний смисл діяльності.

В. Черняєва та А. Якупова [5] вважають, що модель майбутнього фахівця повинна бути адекватною реаліям професійної діяльності, динамічною та прогностичною, консервативною до національних та галу-

зових традицій у професійній діяльності та **освіті.**

Висновки. Усе вищесказане сприяє формуванню професійної мобільності фахівця. Професійно мобільна особистість зможе вдосконалюватися в професійній діяльності, гідно конкурувати з іншими фахівцями, уникати перевантажень, проявляти необхідні знання, вміння та навички для саморозвитку, розвивати творчі здібності, креативність, саморозвиватися та самовдосконалюватися, змінювати сферу професійної діяльності. Професійна мобільність сприяє підготовці до швидкозмінних умов життя і самореалізації відповідно до світових стандартів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Атлянчузова Е.И. Компетентностная модель специалиста технического профиля / Е.И. Атлянчузова. – Винница, 2012. – № 6. – С. 61–66.
2. Баранов В.В., Белоновская И.Д., Никулина Ю.Н. Конкурентный ресурс студента в условиях регионального университета / В.В. Баранов, И.Д. Белоновская, Ю.Н. Никулина // Высшее образование в России. – 2013. – № 8-9. – С. 106–111.
3. Зінченко В.О. Модель фахівця з позиції компетентнісного підходу / В.О. Зінченко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – Ч. I. № 10(221). – С. 36–43.
4. Митина Л.М. Психология развития конкурентоспособной личности / Л.М. Митина. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство 4ПО. «Модек», 2002. – 400 с.
5. Якупова А.Р., Чернявская В.И. Компетентностная модель специалиста технического профиля / А.Р. Якупова, В.И. Чернявская // Научные исследования в образовании. Приложение к журналу «Профессиональное образование. Столица». – М., 2009. – № 6.